

DOLGOZATOK

A M. KIR.
FERENC JÓZSEF TUDOMÁNY-EGYETEM
SAJTÓTUDOMÁNYI TANFOLYAMÁBÓL

1

A SZEGEDI TANYA PROBLÉMÁI

ÍRTA:
BUDAY GYÖRGY

SZEGED, 1930

A VÁROSI FIATALSÁG ÉS A TANYÁK VILÁGA

A trianoni béke óta a magyarság egyre szélesebb rétegeinél találkozunk az *alföldi kérdés* és ennek keretében a *tanyakérdés* iránti komoly érdeklődéssel. Ennek az örvendetes jelenségnek a természetes okát abban kell látnunk, hogy a háborút követő és hazánkat oly tragikusan érintő területi, kulturális, gazdasági és népességi változások *jelentékenyen megváltoztatták, eltolták azokat az arányokat, melyekhez egészen a világháború befejezéséig hozzászokott az ország' közvéleménye.* Bárha e kényszerű változások előtt is aránytalanul és *igazságtalanul szorult háttérbe* — legtöbbszörre *pártpolitikai,* más és optimistább fel fogás szerint tévesnek bizonyult *nemzetpolitikai* törekvések miatt — a múltban mindig ellenzéki, 48-as, nagy többségében színmagyar lakosságú Alföld a közoktatásügyi, közlekedésügyi, közegészségügyi, közigazgatási stb. beruházások terén: — ma, a megkisebbedett országban letagadhatatlanul és kétségtelenül *az Alföld az a döntő jelentőségű terület és népesség, melynek érdekeit az ország-*

épülő politikának elsősorban kell figyelembe vennie.

Az Alföld, mely országunk mai területének kétharmada, nemcsak mint az ország gazdálkodásának, termelésének, élelmezésének, exportjának létalapja hivatott a nemzet életének biztosítására, belső megerősítésére, — hanem sok tekintetben elmaradott lakosságának kulturális, *közállapotainak erkölcsi és egészségügyi felemelése* egyelőre az egyetlen, legközelebbi és mindenestre legsürgősebb és legfontosabb feladata és lehetősége a magyarság materiális és szellemi (kulturális) terjeszkedésének is.

Mindezt figyelembe véve és valamennyire ismerve a 7,295.538 kat. holdnyi Alföld és különösen ennek mintegy háromnegyed részét tevő *alföldi tanyavilág* kulturális, népegészségügyi, népmozgalmi, szociális és gazdasági helyzetét, ismerve a mezőgazdasági termelvények, nevezetesen a bennünket legközelebről érdeklő *búza és szőlő értékesítésének mai és a jövőben* (a jelenlegi körülmények folytatódása esetén) *még egyre súlyosbodni látszó nehézségeit.* — érthető, ha minden pesszimizmus az Alföldével együtt az egész ország pusztulását és reménytelen ségét kesergi. Ugyanakkor azonban megérthető és elfogadható az is, hogy minden megmaradt kevés optimizmusunk is ennek az országrésznek megsegítésétől, talpraállításától, kihasználatlan, vagy eléggé ki nem használt természeti és népi erőtaralékától *várja egész hazánk és fajtánk megújhodását* és az országnak a reális, belső erőgyarapodá-

son alapuló feltámadását. Az alföldi probléma tehát az a gordiusi csomó, ahol összegabalyodnak az egész nemzetet összekötő szálak és amelynek feloldódásától az egész használhatóságának növekedése várható.

Nézetünk szerint azonban nincsen sem okunk, sem jogunk a nemzet sorsának végzetes leszámolására és az abba való beletörődésre addig, míg teljes erővel és teljes felkészültséggel nem kíséreltük meg felhasználni azokat az erőtartalékokat, melyek a magyar Alföldben és népében az építő magyar társadalompolitika számára adva vannak. Amíg meg nem kíséreltük minden lehetséges eszközzel megjavítani azokat a sivár állapotokat, melyek között — igen sok helyen — a nemzet testétől idegenül, kitaszítottan, a nemzeti közösség kultúrjavaiból kitagadottan, szinte emberhez méltatlanul, képességei kifejtésére képtelen — Gesztelyi Nagy László szavaival élve — *»másodosztályú polgárként«* kénytelen viselni másfélmillió magyar ember egy jelentékeny része a tanyai sors tragédiáját.

Kétségbeejtő még gondolni is arra, hog}' ennek a belső megújodásnak, mint utolsó menedékünknek, megkísérlése nélkül, *e belső elégedetlenség robbanásaitól veszélyeztetett, egymástól oly tragikusán idegen és ellentétben rétegekből összetett társadalmú országot egyesek a túlzásírosodott, túlgazdag és túlproduktív államok receptje szerint akarnák talpraállítani és boldogítani.*

Akkor, amikor a nemzet jelene és jövője a legnagyobb gazdasági, politikai és kulturális erőpróba elé állit bennünket, — nem lehet más feladatunk, mint minden eszközzel egységeden életerőssé, teherbíróvá és kiegyensúlyozottá tenni az országot és annak népét. A magyarság ez egységes fejlődésének, előrehaladásának legnagyobb, állandóan ható és végső gátló oka *az a nagy érzelmi, szellemi, sőt fizikai távolság, mely a közelmúltban, de még ma is ott tátong a városi és a tanyai-falusi ember között*, holott e két tényező egészségesebb viszonya, egymás iránti szolidaritása és megértése mindkettejüknek javára, az egész országnak valódi felvirágozására szolgálhatna. A bizalomnak és megértésnek e kölcsönös hiánya teszi lehetetlenné még a leggyakorlatibb kérdéseknek is objektív és csak az ügy érdekében való elintézését ott, ahol az mindkél réteg érdekével érintkezik, vagy éppen: súrlódik.

Annál szomorúbb ez a tény, meri — két esztendő óta szerzett közvetlen tapasztalataink szerint — a magyar nemzet e két fontos rétegének kölcsönös közeledését és szolidaritását csak kisebb mértékben gátolják komolyabb-gyökerű, nehezen kiegyenlíthető gazdasági és elvi akadályok: *legtöbbnyire csak felületességből, bürokráciából elkövetett hibák elmérgesedése, fokozott érzékenykedések és hiúságok, egyéni visszaélések és főként egymás nem ismerése az, ami lehetlenné teszi a társadalmi szintézist.* Az egymásratalálást szolgáló egy-

másmegismerésnek a belátására, a saját érdekeinek pillanatnyi háttérbeszorítására s viszont a nemzetén belül a maga igazi érdekeinek felismerésére már intellektusánál fogva is inkább hivatott városi középosztálytól, különösen annak még relative független fiatalságától kellene kiindulnia.

A mai magyar értelmi fiatalságra vár az a feladat, hogy a jövődő közszellemet átítassa a különböző rétegek egymásmegismeréséből, egymás értékeinek megszereléséből és megbecsüléséből, egymás hibái megkritizálásából, de megbocsátásából fakadó magyar szolidaritással. *Egyedül az a generáció lehet képes és hivatott erre, mely nem bűnös és nem részes azokban a vétkekben, gyűlölködésekben, melyek a magyar közélet utolsó évtizedeiben a politikában és társadalmi életben egyaránt, úgy jobbról, mint balról, úgy a faluban és tanyákon, mint a városokban, a burákban magasra vonták az egymásra utalt emberek között is a kínai falakat és mélyre ásták a minden közeledésre alattomosan leselkedő szakadékokat, farkasvermeket.* A magyar fiatalság társadalmi politikájában meg kell őriznünk legalábbis elvi függetlenségünket azokkal az irányzatokkal szemben, melyek nem hajlandók, vagy nem képesek ebbe a nagy szolidaritásba való beállásra.

MIÉRT SZÜKSÉGES A TANYAI HELYZET DIAGNÓZISA ?

Annak a társadalmi politikának, mely a magyar nemzet osztályérdekeken felülemelkedő egységbe-forradását, a tanyai és falusi parasztnépnek az intelligens, városi réteggel szemben való idegenkedésének és bizalmatlanságának megszüntetését és mindezek helyébe egy egészségesen harmonikus, önálló judiciumú új magyar társadalom kiépítését célozza, tisztában kell lennie azzal, hogy *az igazságos szociális béke érdekében új módszerek és új eszközök alkalmazása kikerülhetetlen.* Az új eszközök kiválogatásánál ez a társadalmi politika csakis a tényleges társadalmi helyzetkép pontos meglátásával, felmérésével és a kóros jelenségek objektív és rendszeres diagnózisának megállapításával járhat el. S amiképen majd az újjáépítő munkában, úgy már most a helyzet feltárásában, a diagnózis megállapításában is érvényesíteni kell a természettől diktált helyes *munkamegosztás* rendszerét.

Ha tehát e szempontból nézzük a dolgot, akkor különösen világosan áll előttünk, hogy mi reánk,

alföldi és szegedi fiatalokra hárul az azzal való végleges leszámolás, hogy *a magyar tanyai politika jelenlegi részleges, sok külön úton járó metódusa gyökeresen nem oldja meg ezt a súlyos problémát.*

Nem demagógia, hanem a felismert hibák becsületes jóvátételére irányuló kényszerítő lelkiismereti parancs hatása, hogy a fiatal magyar generációnak éppen a legkomolyabb tagjai sürgetik azt, hogy nem szabad vértelen teóriák és az íróasztal vagy a kávéházi asztal mellől ismét erősen kísértő fantazmagóriák szerint kísérelni meg az országépítés e szinte döntő feladatcsomójának megoldását, hanem *becsületes jóhiszeműséggel likvidálva az eddig történeteket,* közvetlen közletről beható vizsgálat tárgyává kell tenni azt a helyzetet, mely változtatásra szorul. Meg kell állapítani, hogy mi az, ami jól van, mi az, amit eddig is helyesen irányítottak, de meg kell nézni azt is, hogy hol tér el az eddig alkalmazott módszer a szükséglettől, hol vannak azok a gyökérhibák, tévedések és mulasztások — minden oldalon — melyek orvoslásra szorulnak. Ezt pedig nem lehet megoldani kész doktrínák, még csak általános elvek szerint sem, hanem csak részletekbe menő tudományos tanyakutatás, tanulmányozás és feltárás alapján. A felületnél és az injekció momentán hatásánál mélyebbre törekvő társadalompolitikának tehát egyre nélkülözhetetlenebb alapvetése az *a lányai tudományos felvételezés,* amelyet a leg-

kiválóbb tanyai szakértők — Gesztelyi Nagy László, Czettler Jenő, Kaán Károly stb. — is annyira sürgetnek. Hiszen ma Gesztelyi Nagy László és Czettler Jenő privát gyűjtésanyagán kívül nincs sem általános, sem részleges tanyafeldolgozás!

A jövő társadalompolitikusának azonban számolnia kell azzal is, hogy a fent részletezett és a jelenben és jövőben reánkharuló nemzeti erőpróba elbírása érdekében nélkülözhetetlen társadalmi harmónia megteremtésére semmi esetre sem elegendő és a dolog természete szerint nem is lesz soha elegendő az, amit e tekintetben az állam még a — mondjuk — mintaszerűen működő hivatalos közegei és eszközei útján is tesz vagy tehet, ha ezek munkája mellől hiányzik az az ellentétet kiegyenlítő törekvő békesség, objektív és igazságosságra igyekvő, gondos és szeretetteljes társadalmi nevelő és irányító munka, mely ugyanakkor, mikor kultúrával, több bizalommal és optimizmussal tölti meg az alsóbb néprétegek lelkét, egyben népszerűsít, igazságosságra és keresztényi szociális felelősségérzésre szoktatja, öntudatos nemzetiaggá neveli a munkában résztvevőket. A vezetőket és vezetetteket — egyaránt.

Végeredményben tehát, úgy látjuk, kétféle irányú munkát kell végeznünk.

Az egyik a közvetlen, gyakorlati szociális nevelő, oktató és önnevelő munka. Ennek célja a *humánus és nemzeti együttérzés felébresztése* és ápolása s ezzel a különféle néprétegek egyedei között egy

egészségesebb nemzeti fejlődés anyagi és érzelmi alapjának megteremtése. Ezt célozza a szegedi fiatalságnak már működő úgynevezett tanyai *agrár-settlement-mozgalma*, melynek törekvéseivel másutt foglalkoztam. (V. ö. Buday György: A tanyai agrár-settlement, Szeged, 1929, Egyetemi Bethlen Gábor Kör kiadása.) Ennek a mozgalomnak a törekvése az, hogy fokozatosan az egész magyar értelmi fiatalságot közvetlenül megismertesse azzal a néppel és annak bajaival, kérésével, panaszaival és lelkelével, mellyel élethivatásának során közelebbi vagy távolabbi, közvetlen vagy közvetett kapcsolatban lesz. Egyben felhasználja a fiatalság, agilitását, tudását, mozgékonyágát már most, az ismerkedés során, konkrét esetekben oly módon, hogy azok képességük szerint a tanyai magárahagyott népnek segítségére legyenek. E munkának mindkét irányba ható nemzetnevelő ideális hatását jótékonyan tapasztaltuk már eddig is.

Az agrársettlement gyakorlati szociális munkájával párhuzamosan, részben pedig éppen annak segítségével és annak keretei között indult meg az a munkaág, mely *a tanyai helyzet diagnózisát* igyekszik rendszeres kutatómunkával megállapítani. Ennek célja az, hogy a fentebb már említett nélkülözhetetlen társadalmi szociális atmoszféra mellett, sőt annak eredményeképpen szükségessé váló intézményes megoldás-tervekhez hiteles és teljességre törekvő *adalékokat, a közhatósági beavatkozásra indítékokat adjon*. Mivel tudatában va-

gyunk annak, hogy szintetikus eredmény nem érhető el addig, míg azt meg nem előzi a területi és fogalmi egységek analitikus feldolgozása, ezért rendszeres vizsgálódásainkat egyelőre a szegedi tanyák világára irányítottuk. Az érzelmi és területi kapcsolatokon kívül méltóvá teszi a szegedi tanyákat erre az is, hogy alsó és felsőtanya a maga központjaival, kapitányságaival valóban olyan jellegzetes és egyben sajátos típusa az alföldi tanyavilágnak, melynek kutatása egyúttal az egész kérdéskomplexum megoldásához visz közelebb.

A lehetőség szerint az összes jellemző és fontos jegyeket felölelő helyzetkép megrajzolása nagyon nehéz és sokrétű, mert a tudományok legkülönbözőbb szempontjainak ismeretét és érvényesítését igénylő munka. Az adat- és megfigyelésgyűjtő, feldolgozó, rendszerező és reprodukáló munka valóban a tudományok egész »universitassanak« módszerismeretét feltételezi s ezért alkalmas talán különösen erre a munkára — tudós irányítás, módszertani ellenőrzés mellett — az élet realitásaival kapcsolatban lévő, mozgékony testű és lelkű s egyben tudományos elmélyülésre igyekvő és képes egyetemi fiatalság, az »Universitás« növendékserege.

Ezzel a grafikus, leíró és kutató munkával, úgy hisszük, felhasználható szolgálatot teszünk a vérvérünkkel való, elhagyatott, kitaszított tanyai magyarságunknak, városunknak, az Alföldnek és ezen keresztül nemzetünk és hazánk egészének,

mert meggyőződésünk szerint ez a rendszeres helyzetfelvétel alapvetése lehet egy olyan egészséges, új tanyai társadalmi politikának, mely intézményes, hivatalos, valamint autonóm társadalmi szervek segítségével megteremti a *szolidaritásnak* erkölcsi, érzelmi és materiális feltételeit. S ezzel megerősíti a belsőleg újjászületett magyarságot, mely ily módon képes lesz annak a hatalmas hivatásnak betöltésére, mely az » Untergang«-ba hanyatló Európában reá vár.

A TANYA FÖLDJE ÉS A TANYA EMBERE

Kétségtelen, hogy a tanyai társadalmi kutató, feltáró és rendszerező munka nem lehet teljes még igyekezetében sem. Hiszen itt valósággal az élet ezerirányú és ezerszínű realitásának megfigyeléséről, tömérdek összetevőjének és eredőjének maradéknélküli megállapításáról, feljegyzéséről és rendszerezéséről nem is lehet szó. De egyelőre nem is szükséges a mikroszkopikus gyökerekig való visszanyúlás, hanem csak azoknak az adalékoknak a felkutatása és összegyűjtése, melyek pozitív és reális alapot adnak társadalomszemléletünk és egy ebből fakadó tervszerű társadalmi program kiépítésére.

Az alábbiakban ennek a társadalmpolitikai alapvető munkának a szempontjait fogjuk vázolni, még pedig az általános társadalmat alkotó és irányító tényezők sorrendjében.

Elsősorban a *föld* és az ezzel kapcsolatos tényezők hatását kell vizsgálat tárgyává tenni. A ma általánosan elfogadott tudományos nézet szerint ugyanis a társadalmi jelenségeknek a földrajzi

szempontok komoly figyelembevételével való megítélése — ha nem is olyan döntő és szinte kizárólagos mértékben, mint a miliő-elméletnek s a 19. századi német geográfiának néhány kiemelkedő képviselőjénél látjuk — indokolt és nélkülözhetetlen nemcsak a gazdasági hanem a szellemi élet problémáinak megértése tekintetében is. A föld minőségének, felületének és összetételének a fiziológiai és gazdasági életlehetőségekre való irányító hatása, sőt a társadalmi tagozódást és kétségtelenül a településmódot is befolyásoló jellege mutatkozik a szegedi tanyai élet és település rendszerében is. Szokás ugyan azt mondani, hogy a tanyai települést éppen a teljes rendszertelenség és magára-hagyatottság alakította ki, mégis a rendszertelenségben is meg kell látnunk a rendszert, mely sok száz ember lényegében azonos jellegű települését vezette. Ha hiányzik is a külterületre telepedésben a »tervszerűség« és főként kezdetben a közhatósági irányítás, azt mégsem a vak véletlen, hanem a gazdasági expanzió szükségessége, a szabad, vagy olcsón megszerezhető területre irányuló emberi igyekezet idézte elő és irányította. Szükségszerű folyománya volt ez annak az aránytalanságnak, mely a művelésre váró területek gazdasági nagysága és a községek száma között fennállott. *Kaán* Károly mutat rá az Alföld problémájával foglalkozó alapvető jelentőségű művében, hogy a Dunántúl (Vasmegyében) 292 község és 2 város lakossága művelte meg azt a mindössze 129 négy-

zetmértőlddel kisebb területet, melyet az Alföldön Szeged, Hódmezővásárhely, Debrecen és Kecskemét határához tartozván, e városok bel-, de különösen külterületének lakói hivatottak megmunkálni. (V. ö. még Szigeti Győrffy Istvánnak a Magyar Szemlében (1923 jun. 123. old.) megjelent általános tanyai településtörténeti nagyon becses tanulmányát.)

Egyfelől tehát a gazdasági expanzió, másfelől pedig az *intenzív megművelésre való törekvés* hozta létre a sokat vitatott tanyarendszert. A településmód helyessége természetesen részletes és beható kutatás után kritika tárgyává tehető, sőt teendő, — a további tanyai politika szempontjából.

A szegedi tanyai településnek e gazdaságföldrajzi magyarázata mellett — éppen a tanyapolitika szempontjából — megfelelő és méltó hangsúllyal vizsgálándók a speciális földterületnek és az ezzel kapcsolatos természeti erőknek a településre és életre gyakorolt olyan hatásai, melyek e területen élők élettani és lélektani jellegének változtatásával és befolyásolásával működnek közre a tanyai település sajátos formájának kialakításában. Éppen a szegedi tanyák vizsgálatánál van ennek különös jelentősége, mivel viszont itt vált nyilvánvalóvá az *érzelmi tényező* döntő szerepe. A tanyai település racionalizálására irányuló központ-szerű szervezés ugyanis éppen azért nem sikerült a lehetőségekhez és várakozásokhoz méltó teljes mér-

tékben, mert az érzelmi, lelki tényező szerepét nem vélték eléggé figyelembe. Amint a magyar tanyák ügyének tudósa, Gesztelyi Nagy László is észrevette: a szegedi alsótanyai ember szinte közömbös és idegen a *megkérdezése és közreműködése* nélkül létesített tanyai központ intézményével szemben, ugyanakkor, amikor pl. a dorozsmai kistemplomi tanyaközpontot és a kapitányságokat erősen magukénak érzik az ottlakók. A szegedi külterület természeti (föld, időjárás stb.) közösségi lélekformáló hatásának vizsgálata során természetesen nemcsak az ezekkel való állandó együttlét során átragadt, közvetlen (legtöbbnyire inkább hangulati, színező), hanem az ezek által bizonyos életformára, foglalkozásra determináltság útján való közvetlen hatást is figyelembe kell venni. Ehhez a kérdéscsomóhoz tartozik a *település mikéntjének*, az építkezés, a ház és lakásviszonyok gazdasági, higiéniai, esztétikai és praktikussági (történetileg is való) leírása.

A természeti környezet, a föld társadalomalkotó faktora után egy ugyancsak fontos tényezőnek: az *emberanyagnak* a vizsgálata következik kutatómunkánk tervének sorrendjében. Egyelőre a tanyai emberanyagnak, a tanyai népnek csak testi, biológiai megismerése, — mivel aztán majd e két természeti jellegű tényező egymásrataltságból folyó egymásratalálás lesz majd materiális alapja a gazdasági javak és szellemi erők, végül pedig a társadalom élejét irányító energiák funkció-folya-

matának.

A több, mint tízezer tanyaházban élő 42.000-t meghaladó számú tanyai nép faji összetétele, biológiai struktúrája és fiziológiai életfolymata éppoly fontos alaptényezője a tanyai életnek, mint a természet egyéb hatóeszközei. Taxatív e csoportba tartozik a tanyai lakosság származásának, anthropológiai jellegének, étkezésének és általában szükségletkiegítésének leírása, egészségügyi helyzetképe stb. A származás megállapításánál bizonyos mértékig a nevek is értékes útbaigazítást adnak. Hogy azonban e tekintetben mennyire óvatosnak és elővigyázatosnak kell lenni, azt Tömörkény István példája mutatja, aki pl. Alsótanyán egy Flakeste nevű családra bukkant. A névből hangzása után talán román eredetre lehetne következtetni, — azonban tévesen, mert a név a Flackenstein német családnévnek kiejtésben és írásban egyaránt az alsótanyai magyarok szájaíze szerint módosult formája. A német eredetről pedig maga a család sem igen tud, de nem is akar már tudni. Az egész tanyavilág — s ebben a szegedi — közegészségügyi helyzetképét értesülésünk szerint Gesztelyi Nagy László dolgozta fel sajtó alatt lévő e tárgyú monográfiájában, így tehát e tekintetben inkább csak e munkának esetleges pótlása hámul reánk.

A földtényező és néptényező az alapja a társadalom elsőrangúan fontos életfeltételét biztosító gazdálkodási funkciónak, a gazdasági javak

elérésének. E kérdés feltárásának fontosságát mindenki érzi és érezte — lévén közvetlen és elsődrendű életkérdés konzekvenciáinak levonása — s épen ezért az alföldi és tanyai gazdálkodásnak jelentékeny részletességű tudományos irodalma van máris. Mégsem nélkülözhető egy kisebb terület jelenlegi gazdasági életfolyamatának rendszeres vizsgálata, melynek mikroszkópja alatt eddigelé rejtett adatok is napvilágra kerülhetnek.

Tanyáink életének elsősorban agrár jellege következtében természetesen elsősorban a mezőgazdálkodás helyzetének feltárása szükséges. Itt a már emiített táj (föld) és időjárás viszonyoknak a gazdálkodásra való hatása vizsgálandó a célból, hogy hátrányait és hibáit az új tanyai politika intézményesen és társadalmilag ellensúlyozhassa.

A mintegy 20 km-es körzetben a várost körülvevő feketeföld, illetőleg kívülebb fekete és sárga homok területet sajnos erősen tarkító és e körzeten kívül még sűrűbb *szikes talaj* és a sokszor 8-10 ezer holdat is elborító *vadvizek* pontos megállapítása, agrokémiai stb. megvizsgálása, aminek eredményeképpen — ugyanúgy, ahogyan a már-már kiirtott *futóhomokkal* szemben a rendszeres fásító és megkötő program tett, — azok megjavítása elvégezhető lenne. A talaj termőképessége műtrágyázással, szárazság elleni megvédéssel stb.-vel való fokozásának lehetőségeit és akadályait az adott esetben felkutatni s az ipari növények, a fokozott, gyümölcsfatelepek, tejgazdaságok és a különféle

szövetkezetek létesítésének szükségességét és ajánlatosságát kimutatni nagyrészt éppen a jelenlegi gazdasági helyzet vizsgálata során lehetséges. Szeged polgármesterének, dr. Somogyi Szilveszternek a Magyar Gazdasági Egyesület kecskeméti országos tanyai kongresszusa elé terjesztett információi szerint pl. a szegedi tanyák területének fő terménye a búza és a rozs, 16-16.000 kat. holdnyi területen. A búzánál e területbe bele van számítva a szó szorosabb értelmében nem kültelki fekete-földek területe is. Ehhez járul a 14.000 hold tengeri, 3000 hold árpa, 1200 hold zab, a 13.000 hold szőlő, a mintegy 8000 hold paprika és 800 hoki takarmány. Nyilvánvaló, hogy ez adatoknak a különféle viszonylatokban való kibővítése és a termelés, piac és szükséglet faktoraival való összevetése nemcsak tudományos, hanem nagy gyakorlati értékű munka is lesz.

A termelés vizsgálásánál döntő annak üzemi leírása, mely a szállítási és értékesítési lehetőségekkel együtt nagyban jellemzi és befolyásolja nemcsak a gazdasági, hanem az általános tanyai társadalmi és egyéni életstandardot. Mindezekre most természetesen nem feladatunk még utalni sem, mindössze az itt adódó problémák jellemzéséül egy példát említünk. A szegedi alsótanyai és alsóvárosi paprikatermelés a trianonelőtti időkben egyre nagyobb lendülettel fejlődött és igen jelentékeny társadalmi rétegeknek vált kizárólagos kenyérgesztetvé, akik így tisztos jövedelmükkel tekintélyes

tényezőivé váltak gazdasági és társadalmi értelemben egyaránt nemcsak szűkebb környezetüknek, hanem a községi életnek is. A nyugati országokba való exporton kívül a szegedi alsóvárosi és alsótanyai termelő maga látta el, — jelentékeny versenytárs nélkül — a szerbeket és románokat is paprikával. A határváltozás és az ezzel járó magas vám ellenben felébresztette az eddig csak szunnyadó konkurrenciát, úgyhogy a déli és keleti, elcsatolt területi, torontáli, temesi és bácskai németek és szerbek ma már hatalmasan fellendült paprikatermelésükkel már nemcsak a kél utódállamnak régi és Magyarországtól is hozzájukcsatolt területeinek szinte teljes szükségletét látják el sajátjuk maguk, hanem már a nyugati világpiacon is komoly versenytársként jelentkeznek. Ezzel szemben a hazai, szegedi paprikatermelés technikája alig olcsóbbodott, s alig racionalizálódott valamivel és propagandája sem igen javult, — a verseny az árakat mégis leszorítja, úgyhogy tekintélyes rétegek teljes anyagi leromlása komolyan fenyeget. Ennek pedig nemcsak közgazdasági, hanem társadalmi demoralizáló hatása is kiszámíthatatlan veszteséget jelent szűkebb hazánk életében.

A gazdálkodás kérdéséhez kapcsolódik a munkaviszonyok, a termelvények értékesítésének módja, a szövetkezetek és kereskedelem, hitelintézetek funkciója; ezekhez pedig a közlekedés és szállítás problémája, melyek mindegyikének beható vizsgálata a tennivalók egész tömegére nézve ad in-

díttatást — a társadalmi politikának és a gazdasági politikának egyaránt. Különös figyelmet érdemelnek a gazdálkodás kapcsán a földbirtokviszonyok, de különösen a szegedi tanyavilágnak az az eléggé nem helyeselhető és méltatható hosszú-lejártatú (átlag 25 éves) kisbérlet-rendszere, melynek segítségével még az alföldi tanyás-városok méretei között is aránytalanul nagykiterjedésű háttárában több, mint 40.000 holdnyi bérföldön állandó és élethivatásszerű munkát adott a földművelő lakosságának. Ez a hatalmas — és sajnos szinte szokatlan — társadalompolitikai érzékre is valló rendszer egyrészt megakasztotta a szegedi tanyai nép délre irányuló kivándorlását és teljesen megszüntette az amerikai kivándorlást, de a Széchenyi által hangoztatott »saját tulajdon varázsával — miként Kaan Károly is megállapítja, alapvető tanulmányában, — legalább itt helyhez kötötte a föld után járók földéhes és az Alföld területén belül még mindig észlelhető hullámzó vándorlását.

A szegedi tanyák túlnyomóan *kisbérlet-rendszere* azért is érdemes a legalaposabb tanulmányozásra, mert sok feltétlenül kiküszöbölendő hibája mellett és ellenére is — úgy érezzük — *a jövő földbirtok-rendszerének csiréit hordja magában*, úgy hogy erőteljes szociális bázisának előbb-utóbb végleges kiteljesedésre és követésre kell találnia az egész ország földbirtokproblémájának megoldásánál is.

A gazdálkodás egész vonalát, sőt már a nép

legprimitívebb biológiai életét is, áthatják azok a *szellemi erők*, melyek negyedik összelevő alkatrész-csoportját alkotják a tanyai és az általános társadalomnak.

Bárha a szellemi erőknek társadalomalkotó döntő hatását szinte kivétel nélkül elismerik, Szeged és különösen a szegedi tanyák világának ily szempontból való rendszeres vizsgálatával nagyon kevesen és csak kis mértékben foglalkoztak. Szeged régi és jelenlegi érdekes kutatói (nem említve e helyütt a szépírókat): *Vedres István*, *Jerney János*, *Varga Ferenc*, *Vass Mátyás*, *Kovács János*, *Cs. Sebestyén Károly*, *Banner János*, *Szűts M. Irály*, *Lugosi Döme* s az életutat már megjártak között legnagyobb *Reizner János* és *Kálmány Lajos* itt-ott adnak e problémához tartozó adalékokat is, de a lelkiélet és szellemiség kérdésével rendszeresen csak újabban foglalkozik a fiatal *Bálint Sándor*. Bárha a szellemi élet struktúrájának tanyai megmutatkozását ő is teljesen figyelmen kívül hagyja, munkánk során nem nélkülözhetjük, de nem is szabadulhatunk az ő alapvetésétől.

A TANYAI LÉLEK ELEMEI

A legelhanyagoltabb, pedig talán a legérdekesebb kérdés *a szegedi tanyák népe vallási karakterének problémája*. E túlnyomóan katolikus-keresztény lakosság vallásosságának, katolicizmusának megítélésénél rengeteg hamis, téves megállapítással találkozunk még azok részéről is, akik jóakarattal és objektivitásra törekvéssel foglalkoznak e kérdéssel. Nagyon téved, aki a templombajárók számának csökkenéséből, abból, hogy a misék gyülekezete jóformán egyre inkább a gyermekek, öregek és asszonyok soraiból tevődik össze, másutt a kényszerű templomtalanságból arra következtet, hogy a hit és a vallás valósággal haldoklik a szegedi tanyákon. Kétségtelen, hogy a világháború és a forradalmak e tekintetben súlyos következményekkel járlak, mégis azt hiszem, többen igazai fognak adni abban, hogy a szellemi élet folytonosságát nagyon is megzavaró ez események, valamint a közlekedési és egyéb nehézségek miatt a plébánossal való nem eléggé állandó kapcsolat és nem elég szoros együttérzés nem ártott azért annyira, mint gondolni és mondani szokás. Külö-

nösen az Alsótanyán az alsóvárosi ferencesek miszcionáló lelkiületének csodálatos átplántálódása, kivirágása érezhető. (Persze, csak az érzi, aki az ilyesmit egyáltalán képes érzékelni.) Bűnök, káromlások, szeretetlenség hibái felett egy csodálatos, színes — Bálint Sándor szavával élve talán szabad így kifejeznem magamat — *laikus-katolicizmus* szintézise bontakozik ki. Ez az artisztikus és erkölcsi, romantikus és réalista elemekkel átszőtt miszticizmus pedig nem mai keletű, — gyökerei oltvannak Alsóváros ferencesektől determinált lelkiületében és épúgy szegedi, mint ahogy magyar. E magyarszínezetű, laikus-katolicizmus kollektíve megmutatkozik az alsóvárosi augusztusi havi-búcsú csodálatos lelki atmoszférájában és ennek hús-vér valósága és romantikája hangzik ki a szegedi lélek reprezentáns művészeinek: *Dugonics* Andrásnak, *Móra* Ferencnek. *Nyilassy* Sándornak, különösen pedig *Juhász* Gyulának alkotásaiból is, sokszor talán a tudat alól. Ennek a kereszténységnek a számára Jézus Krisztus az igaz, az Istennek egyszülött báránya, aki maga is szegényke, üldözött, magányos és nagy szeretetre méltó, — mint maga a tanyai nép, — s aki szeretetből, áldozatosan elveszi a világ bűneit. Megváltó. — A Szűzanya, Mária a valóban — Boldogasszony. És így tovább, E csodálatos szellemvilág még vár a maga felfedezőjére és feltárójára, akit talán meg fognak követni érte több oldalról is, de aki a magyarság lelki képének új, egyelőre még majd minden kép-

másáról hiányzó színeit fogja megfesteni. Ezzel pedig a magyar lélek felmérésének és értékelésének munkájában igen becses szolgálatot végez. E helyen csak utalhatok ezekre a dolgokra s mintegy közvetve is elérhető bizonyítékul a legtöbbnyire publikálatlan szegedi tanyai népi szövegekre hivatkozom. A szegedi egyetemi fiatalság 1930. évi sajátgyűjtésű népi szövegekkel és rajzokkal díszített zsebnaptárából, a Szegedi Kis Kalendárium-ból idézem is az alábbi igen megkapó kis népdalt, mely bárha régibb gyökerű, ma is él a parasztok között. Így hangzik:

Kirie, kirie kisededöcske,
bethlehemi hercegöcske,
hogy miértünk sok jót tötté'
a pokoltu mögmentötté'.

Jézus ágyán nincsen paplany,
jaj, de fázik az ártatlan, —
hogy is lőhetne bundájja:
e veszőtt a báránykája.

Aluggy, aluggy drága...

A jelenlegi vallásos lélek és annak történeti összetevői (a nagyszerű reformátor-egyénségeket produkáló, de egészében csak nem reformálódó Szeged!) mellett különös figyelemmel kell az ittmaradt pogány hitelemek és azok emlékei felé fordulunk. Ezeknek a jelenségei máig is nagymértékben

determinálják a tanyaiak és általában a parasztság lelkületét.

A szegedi tanyák népe érzelmi világának kutatása során meg kell vizsgálnunk továbbá az erkölcsi karaktert is. Eddigi tapasztalatainkból következtőleg az e téren végzendő rendszeres vizsgálatok és ezek eredményeinek bátor reprodukálása nagyon meglepő és az eddigi átlagos nézetektől sokban teljesen eltérő konklúziókat fog eredményezni: az erkölcsi habitusnak az eltérései ugyanis nem, vagy legalább is nemcsak a kulturális különbségekben vannak adva. Különösen fontos a *jogérzék* jellegének, irányának megállapítása, annál is inkább, mivel a magyar jogalkotás nemcsak, hogy többnyire sajnosán mellőzte a magyar falusi és tanyai parasztnép jogos érdekeinek érvényesítését, más, a nemzet egésze szempontjából faji, gazdasági stb. okok miatt kisebb jelentőségű, de a jogalkotókhoz közelebb álló, érdekeit erőteljesebben képviselő társadalmi csoportokéival (pl. kereskedők, nagybirtokosok, nagybankosok, stb.) szemben, — hanem legtöbbször nem is a nemzet tősgyökeres, lelkéből eredő jogi intézményekkel és észjárással telítette törvényeinket. Jogszabályaink legtöbbje vagy alkotójának személyes képességét, vagy az idegen, külföldi jogrendszerekhez való simulékonyságát bizonyítja s vajmi ritkán mutatkozik meg bennök a magyar faj régibb időben pedig annyira kitűnő jellegzetes és sajátos külön jogi gondolkozása. Ennek oka a múlt századvég

még leginkább hivatottjainak is e tekintetben mutatkozó általános érzéketlensége, a modern európai államiságnak nemzetközi relációkra és hasonulásra bizonyos mértékig talán kényszerít:) hatásán kívül a sajátos magyar jogtörténet körében különösen a *jogszokástörténeti kutatás hiányosságában* és annak inkább történelmi, mint jogi tendenciájában rejlik. Ezt is az új nemzedéknek kell kipótolnia s beható levéltári és közvetlen jogszokáskutatás során megismerni és megismertetni a magyarság egyik legsajátosabb és legértékesebb speciális értékét, a magyar jogi gondolkozást. Ebben a tekintetben mintául szolgálhat Viski Károly példaszerű tanulmánya a Bírópecsről (Szeged, 1930.) Hogy ennek az egész nemzeti élet széles vonalán való megvalósítása mily jelentős a jogalkotás terén, az nyilvánvaló előttünk akkor, ha tudjuk, hogy a jognak az az erkölcsi, lelki elfogadás, igenlés, melyet a jogalanyok vele szemben tanúsítanak egyenesen integráns része. (V. ö.: Réz Mihály: A történelmi realizmus rendszere, 1923.) A jogi normarendszernek tehát az objektív tényező mellett a nép erkölcsi sajátosságának megfelelően kell felépülnie, csak ez esetben tud teljesen megvalósulni és átalakító hatásával tartósan csak így befolyásolhat egész életfolyamatokat.

Sok érdekes megfigyelésre tesz szert az ember az érzelmi életet érintő események, ceremóniák.-születés, bérmlás, templombajlás, házasságkö-

tés, gyermekszületés, jótett, bünteti:, istencsapás, stb. lelki hatásának vizsgálata során. A magyar nép temperamentumáról is összeírtak már elég, homlokegyenest ellenkező dolgot, közülök valók és idegenek. A szegedi tanyai emberről is megírják íróink, hogy csendes, keleti nyugalma, monumentálisan hallgatag, de megírják azt is, hogy hetyke, lobogó, dacos, hirtelen szenvedélyű, fecsegő, állandó lánggal égő. E meghatározásokhoz nyilván inkább egyes, szubjektíve megkapó személyekről és nem a népről, mint kollektívumról vették a képet. Ezért is különös várakozással kell e kérdés szintetikus megvilágítása elé néznünk.

Ugyancsak fontos és a teljes kép megrajzolásánál nélkülözhetetlen a kulturális viszonyok ismerete. Itt nem csak az iskolák számának, az alfabetizmus fokának, az iskolán kívüli népművelés munkájának megismerésére gondolok, hanem pl. az iskolázás *eredményességének*, a különféle *nem szervezett, nem tudatos népművelő hatótényezőnek* a befolyására. (Kutató munkánkban Imre Sándor: Az Alföld kutatásának nevelésügyi programja c. tervezetét (Szeged, 1927.) vezérfonalúaknak kell tekintenünk.) Igen érdekes és izgató kultúrszociológiai megfigyelések eszközölhetők az újság, könyv, mozi, műkedvelő színpad produkciói nyomán. Érdekes volna például kísérletileg megvizsgálni, hogy mit olvasnak, valamint, hogy mit szeretnének olvasni a tanyákon a különféle foglalkozású, vagyoni viszonyú, származású és is-

kolázottságú tanyai emberek és asszonyok, gyermekek és öregek. Még pedig tárgy, műfaj, szerző, mesetípus, stílus, formatípus, könyvkülső szempontjából. Megfelelő elterjedtség esetén a tanyákon különös jelentősége volna a rádióknak, ha az képes volna szólni azokhoz az emberekhez és azoknak az embereknek a hangján, akik itt kénytelenek leélni világtól elzárt életüket. A szisztematikus helyzetmegismerésen alapuló társadalmi politika népnevelő munkásságának feltétlenül ennek az ügynek a szolgálatába kellene állíttatnia a második magyar rádióleadóállomás műsorát, mivel az a jelenlegi egyetlen leadó útján természetesen nehezen megvalósítható. (V. ö. *Buday György* Ifjúságunk népnevelési feladatai és az alföldi rádióleadó. Szeged. 1929.)

Az 1925. évi országos társadalompolitikai kongresszuson *Hübner* József már reámutatott arra, hogy a tanyai alsófokú népiskolák használatára külön tankönyvek szerkesztendők, mert a tanyai gyermekek fogalomgazdagsága oly csekély, hogy a városokban használt könyvek itt csak nagy nehézséggel használhatók. Az iskolán kívüli népművelésnek is át kell ezek szerint alakítania a másutt sikeresen használható filmeket, előadásokat, dia pozitív sorozatokat. Minden komoly népművelő törekvés csakis akkor érhet el sikert, ha abból a fogalomvilágból válogatja munkájának elemeit, mely az illető néprétegnek megfelel. Meg kell tehát vizsgálnunk — lehetőleg kísérletileg, — hogy

a kulturális életre mely módon lehet a legnagyobb hatást gyakorolni, hogy ezzel is szolgáljunk a gyakorlati népnevelésnek.

A kulturális helyzetképet gazdagítják a *tanulmányos vélekedések* a különféle dolgokról és a nép ismeretei.

Talán személyi érdeklődésünk iránya miatt is, de mindenestre különös fontosságot tulajdonítunk a tanyai nép művészi megmutatkozásának, illetve ezek felösmerésének.

A népdalok, mesék, mondókák, sőt maga a hétköznapi beszéd is, rengeteg olyasmit produkál, ami a népi iparművészeti tárgyakkal, szövés, fonás, famunka, fémmunka, kőmunka, fazekasság, faragás, rajz és festés tárgyaival együtt mind dokumentuma népünk művészi alkotó erejének. Művészi szempontból is vizsgálandók a népi hit megnyilatkozásai, mégpedig úgy a pogány maradványokból, mint a keresztény vallásból származóak: a különféle hiedelmek, varázsszövegek, babonák, jóslások, boszorkányelhárító ceremóniák, amulettek, különféle formulák, imák, énekek, stb. Milyen érdekes például s még eleddig szintén feldől, gozatlan az a hosszú »vallásos eposz«, melyet a szegedi búcsú alkalmával énekelnek és interpretálnak. E zamatos, egészséges fantáziájú, rusztikus és mégis teljesen vallásos elképzelése a »kánai mennyekzőnek« érdekes összeolvadása a nép vallási és irodalmi fantáziájának, élményeinek.

A tollamra kívánczó példáknek egész sora he-

lyett most. egyedül csak a jellegzetes *napsugárdíszes házakra* szeretnék hivatkozni. E jellegzetesen szegedi díszítés az alsóvárosról indul ki és az innen való kivándorlás irányában és körzetében található meg úgy a tanyákon, mint Délmagyarország szegedi telephelyein. Az utcára vagy útra néző oldal homlokzatának e falvégekből álló, napsugarat utánozó (régii festés nyomát is mutató) nagyon hatásos, szép díszítésében egyesek szerint a Napisten imádásának kései visszhangját találhatjuk. A Cs. *Sebestyén* Károly által joggal kétségbevonott c mendemonda esztétikailag is igen érdekes tárgya beható tanulmányozásra mindenestre nagyon méltó. Ugyanígy a kapubálványok barokkos stílusa.

A TÁRSADALMI KÖZÖSSÉG ÉRZÉSE

A társadalomalkotó tényező csoportok külön-külön való beható vizsgálata mellett nélkülözhetetlen a tanyai nép társadalmának egészében való vizsgálata. A társadalmat összetevő faktorok együttesen valamennyi elemre átalakító befolyással vannak, úgy hogy az összefüggések kölcsönös kollektív hatások megismerése kiegészíti és teljessé teszi azt a helyzetképet, mely a szükséges társadalmpolitikai irányítás helyes megalkotásának és keresztülvitelének alapfeltétele.

E társadalmi vizsgálatnak is természetesen — e helyen — csak néhány kimaradhatatlan szempontjára, irányelvére igyekszünk rámutatni.

A tanyai ember lelkében az ő társadalomba-iatározásának tudata, ennek foka és megnyilatkozásai, s az ebből negatív vagy pozitív irányba kiinduló szociális, vagy nemzeti szolidaritás és felelősségérzés mértéke kell, hogy elsősorban legyen vizsgálódásunk tárgya. Azt szokás mondani, hogy az alföldi tanyákon, különösen éppen a szegedieken még a parasztok szorosánvett osztály-

szolidaritásáról sem igen lehet beszélni, nemhogy nemzetiről. Bárha ennek bizonyítására egyes kirívó egyéni eseteket magam is fel tudnék hozni, ezzel éppen ellenkező jellemvonásra még több és még világítóbb epizódokat mondhatnék el. Sokszor valósággal *a vér és a tudat alatti ősi ösztönök természetes összetartó erejének diadalát láthatjuk*, amint felülemelkedik elkövetett igazságtalanságokon, hibákon, nyomorúságon akkor, mi-
kor igazán nagy, életbevágó közösségi, nemzeti ügyről van szó. Csak egy jelentéktelennek látszó, de mélyen lélekbevilágító példára hivatkozom. Nemrégiben néhány külföldi diáktársunkkal jártunk Alsótanyán. A tanyai parasztemberek között többen bizalmasabbak voltak már velünk szemben s a beszéd során ugyancsak elkeseredetten és kétségbeesetten panaszkodtak nekünk, bárha éppen mivel ismertek, jól tudták, hogy bizony materialiter segíteni mi sem tudunk. Éppen egy mezőgazdasági cseléddel beszélgettünk és az valóban a legélesebb elkeseredettség hangján beszélt magának és családjának valóban rettenetesen nyomorult helyzetéről, mikor egyik vendégünk oda-
jött és angolul tudakozódott, hogy miről folyik a szó oly élénken. Ekkortól kezdve csak tolmácsoltuk a kél ember közötti beszélgetést. Városi olvasóm — különösen, ha tudja, hogy a tanyaiak szentül hitték, hogy az »ánglius« föltétlenül Rothermere lordnak valami atyafisága és nem is hagyták magukat e feltevésből kiábrándíttatni, — bi-

zonyára term észéi esnek találnák, ha arról számolnék be, hogy elkeseredett emberünk nagy nyomoráról fog színes szavakat tolmácsoltatni s ily módon megragadva az alkalmat, pénzsegélyt kieszközölni. Pedig nem így történt. A pár perccel azelőtt még szenvedélyesen kesergő egyszerű, cselédember okos, világos logikával elmondotta, hogy bizony nagy a nyomorúság, munkanélküliség. Ennek azonban főként az az oka, hogy a szerb határ a háború után nagyon előrenyomult s azok a mezőgazdasági munkástömegek, melyek egykor a gazdagon termő Bácskába és Bánátba jártak le csapatosan dolgozni és kenyeret keresni, ma politikai és közlekedési nehézségek miatt a határon nem igen mehetnek át, itt pedig nagy számuk és az általános szegénység miatt csak éhbéért és úgy is csak kevesen dolgozhatnak. Körülményesebben, más szavakkal, de nagy meglepetésünkre mégis ezzel a gondolatmenettel csinált nemzeti propagandái a szegedi Alsótanyán egy iskolázatlan, koplaló, mezőgazdasági zsellér az életében először rendelkezésére álló tíz perc alatt s utána örömmel találhatta, hogy vajjon meggyőzte-e a jelenlegi határ halálosságáról azt az »ánглиust«, aki hazatérve, bizonyára nem hagyja majd szó nélkül. . . íme a nemzeti szolidaritásnak, a momentán önérdeken való felülemelkedésnél: egy nem elszigetelt dokumentuma.

További társadalmi vizsgálat tárgya a társadalmi és gazdasági osztályokra való tagozódás

folyamatának foka és ezek oka. (Vagyon, származás, foglalkozás, képességek, stb.) Az »úr«, nagygazda, kisértő, nagybérő, kisbérő, napszámos, mezőgazdasági és földmunkás, cseléd egymásközöti érintkezésének huzamos együttlét segítségével való objektív vizsgálata szintén nagyon tanulságos úgy tudományos, mint gyakorlati szempontból. Ezzel kapcsolatosan lép előtérbe a gazdasági és társadalmi osztályokba rétegzettek osztályöntudatának, s a közös osztályérdekek felismerésének kérdése, mely tekintetben a határozott fejlődés letagadhatatlan. Nem részletezhető e helyen, viszont igen alapos látást, és figyelmet igényel a vallási, egyházi, erkölcsi, »társasági«, családi, egyesületi, szövetkezeti, párt-, stb. közösségek élete és az ezekben hangadók szerepe a különféle befolyásoló tényező és a *közvélemény*, — annak kialakulások módja, iránya és jellege.

A társadalmat alkotó alaptényezők, tényező folyamatok és azok összetevődéseként jelentkező közösségi jellemvonások ismeretének a fentvázolt szempontok szerinti, teljességre és rendszerességre törekvő megszerzése után a társadalmi megítélés bonckése alá kell vennünk azokat az irányító tényezőket, melyek a tanyai közösség területileg, biológiailag és érzelmileg túlrétegzett, szaggatott életét vezetik. Azután ezek összehasonlításának konzekvenciájaként, a tényleges helyzet adaequat adottságainak: az irracionális és racionális összetevőinek és eredőjének tudatában meglehet von-

ni annak a reális tanyai társadalmi politikának az útját, mely a különféle intézményes megoldásokban, közszellemátalakításban egyaránt a kor és a feladat színvonalán áll.

E társadalmi irányító tényezők közül többel már érintettünk. Talán a legfontosabbak az *országos és községi tanyai politika* eddigi törekvései, beleértve a népjóléti, közigazgatási, közlekedésügyi, kulturális, nemzetvédelmi, földművelésügyi és közgazdasági hivalalos irányítást. A már említett kisbérletrendszer, központosítás, valamint a közigazgatási stb. közhirdetmények továbbításának, terjesztésének (sokszor ártatlan embereknek nagy károkat okozó hiányának), az anyagkönyvvezetés, bíraskodás, adószedés eljárásának, termelő, értékesítő és hitelszövetkezetek létesítése ügyének, iskolakérdésnek (mind, mint társadalmi irányfaktornak) az ügy érdekében elhallgatásokon felül-emelkedő objektív megvizsgálása elkerülhetetlen érdeke a további fejlődésnek. E vizsgálatok egy meghatározott területre nézve szabályszerűen el is végezhetők. E konkrét eseteket és helyzeteket, folyamatokat vizsgáló munkánál azonban természetesen a hangsúly nem egyes személyek, vagy egészen speciális, egyedülálló ténykörülmények, hanem a rendszer és intézmények alkalmasságának, vagy alkalmatlanságának, célszerűségének vagy célszerűtlenségének, helyességének vagy helytelenségének megállapításán van.

A szegedi tanyai élet irányító tényezőinek vizs-

gálata során kell különösen vigyáznunk arra, hogy következtetéseinket azután ne csak a szokásos értelemben vett racionális célszerűsége alapítsuk, hanem teljes mértékben ismerjük meg az irracionális, érzelmi áramlatokat is. Az ezekkel való nem számolásnál, ezek nem ismerésénél; már sok szép és építőszándékú gondolat köszönheti kudarcát. Viszont e tekintetben nehéz a kutatómunkának az irányát, is jelezni, mivel itt főként a helyes társadalompolitikai érzék, az intuíció az, ami minden szubjektivitása mellett is — a legbiztosabb módja a megismerésnek. Errenézve is sok ösztönzést adhat a tanyai emberek különféle rétegeinek a felfogása és vélekedése a faji és nemzeti hová« tartozásról, a nemzet és haza, állam és város-közösség mibenlétéről, céljairól, a múlt és jelen politikai állapotáról, az aktuális politikai irányzatokról, nemkülönben a magyar parasztság és az úri osztály múlt és jelen helyzetéről, jövőjéről, történeti szerepéről, lehetőségeiről és feladatairól. A megfelelő formában megtudakolható ilyen vélekedések, a tanyai nép között is élő »világmegváltó« eszmék, elgondolások a maguk nem ritka naivitásában, sokszor azonban egyszerű igazságában nagyon jellemzőek és sok tekintetben megmagyarázzák a tanyai népnek a napi politikába: való részvételmódját. Külön tanulmányt igényelne annak vizsgálata, mennyire nem vált hassá és vérré például a parlamenti rendszer a tanyai nép lelkében, mely — miként *Karácsony* Sándor

is megfigyelte volt, — a képviselőválasztásban ma is csak az ötévenként visszatérő ökörsütést látja, jószó!, parolát, kipanaszolkodást, ígéretkapást: de neui a nép igazi akaratának megmutatkozását.

Mindezek után fel kell vetni és meg kell vizsgálni a tanyai nép vezetésének problémáját. Kik, miért és hogyan vezetik, helyes-e ez teljes mértékben, s ha nem, — kiknek, miért és hogyan kellene vezetniük?

A TANYA ÉS A VÁROS

Nyilvánvaló előttünk részleteiben is az a különféle rétegzettségű, sokféle tagolt élet, melyet tőlünk nem is nagy térbeli távolságra a tanyák népe él. A magyar társadalmat általában jellemző túlrejtegzettségéből is ki fog emelkedni az az elhatároló vonal, mely a város és a tanyák között mutatkozik. Talán Szegeden látjuk legvilágosabban, hogy nemcsak gazdasági, hanem lelki és szellemi tekintetben is egymás mellett, de egymástól szinte teljesen idegenül, két külön síkban mozogva él itt két hatalmas réteg: a *tanya* (melyhez sok tekintetben kapcsolódik alsó és felsővárosnak a város többi részétől szinte teljesen különböző élete is) és a *város*. Ez utóbbi a maga európaivá lendülni igyekvő kulturális stb. jellegével minden értéke mellett is meglehetősen gyökértelen felépítmény képét kelti fel, mert gyökerei nem táplálkoznak eléggé a körülötte elterülő és mellette évszázados anakronizmusba merülő régi parasztvárosi és sok tekintetben ennek függelékeként jelentkező tanyai életbe, lelkiségbe.

Közben fejlődik mindkét réteg a maga útján,

de úgylátszik, mintha — örök párhuzamosságra és a találkozás soha be nem következésére volna rendeltetve.

Nyilvánvaló pedig, hogy ez a helyzet époly veszélyes a »felépítmény« kultúrára, mint az ősi saját homályában ténfergő és abba szerelmes, azt védő és attól szenvedő másik rétegre. Miként általában az osztályellentétek kiküszöbölésére, ugyanúgy e rétegek közötti harmonikus egység létrehozására is elsősorban kell törekednie a jövőendő magyarságnak.

Új, öntudatos, áldozni is tudó magyar fiatalság nevelkedése az egyetlen mód erre. E nevelkedést elő kell mozdítaniuk a hivatásos nevelőknek is, mégis legfontosabb a tudatos és tervszerű öznevelés folyamata. Az új generáció valóra kell, hogy váltsa azokat a várankozásokat, melyekkel e nemzet a jövőbe néz s amelyekben való hitre, fajtánk még eddig el nem ért mértékű felvirágoztatására biztat és felbátorít bennünket a szunnyadó, kihasználatlan, nyomorbataszított nemzeti értékeknek és képességeknek az a nagy száma, mely e népben, városban és tanyán — ma a feltámadás álmával — vegetál.

A szegedi tanyai nép és ennek nyomán a többi területek tanyai népének alapos és rendszeres megismerése s e megismerésnek fokozatosan az új generáció egészébe való átplántálódása meg fogja adni a lehetőséget arra, hogy az új generációval együtt kezdetét vegye egy olyan öntudatos,

tervszerű és konzekvens nemzetépítő tanyai társadalmi politika, mely elsősorban s valóban a népnek megfelelő mondanivalójával valóban e nép igényeihez, szükségleteihez, lehetőségeihez szabott. E társadalmi politikának gerince egy a *népművelést* meghaladó *népnevelő* program lesz, mely nemcsak kultúrát közvetít, ismeretet közöl, hanem minden funkciórészecskéjével életformáló, helyes irányba nevelő hatás elérésére törekszik. (V. ö.: Buday György: Népművelés és népnevelés, Nemzeti Újság, 1929. júl. 3.)

A nevelő munka pedig kollektív társadalmi lesz, ha részt fog venni benne — fiatal korától kezdve ápolt tendenciák hatása alatt — a jövő orvosa, ügyvédje, közigazgatási funkcionáriusa, kereskedője (!), stb. és részt fog venni benne a mainál is nagyobb mértékben az író, a művész, a nemzet érdekeit céltudatosan szolgáló politikus.

A tanulságokat becsülettel levonó társadalmi politika révén összekapcsolódhatnak a szellemi, gazdasági, politikai élet folytonosságába azok az értékeket képviselő elemek is, melyek ma onnan kizárva kénytelenek élni a maguk keserves, magárahagyott életét, — a tanyák.

Hogy utópia-e ez, vagy sem? Azt hiszem vég-eredményben minden politikai és társadalmi program utópia addig, amíg meg nem valósul; utópiáj ha csak elgondolásban marad: ha nem válik csoportoknak lelkiismereti kényszerítő parancsává és

céljává.

Viszont minden utópia valóság, életformáló reális erő — ha hisznek benne, ha úgylátják, hogy előbb-utóbb való megvalósítása az egyedüli életlehetőség.

TARTALOM

	Oldal
A városi fiatalság és a tanyák világa.....	3
Miért szükséges a tanyai helyzet diagnózisa?.....	8
A tanya földje és a tanya embere.....	14
A tanyai lélek elemei.....	24
A társadalmi közösség érzése.....	23
A tanya és a város.....	10